

“Si vas fugint, és probable que et trobis l'abisme”

Toni Sala entra al catàleg d'Empúries amb 'Provisionalitat', format per un parell de relats llargs intensos, menys desesperançats que les novel·les 'Marina' i 'Rodalies'. A més, l'escriptor recopila a 'Notes sobre literatura' una vintena llarga d'assajos en què rellegeix la tradició literària catalana, des de Narcís Oller fins a Baltasar Porcel i Perejaume

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

“Quan escrius, tot el que fas té un lligam, inevitablement –diu Toni Sala–. Mai no m'he sentit a fora ni a dins de la ficció. Em costa molt distingir entre gèneres”. L'escriptor és motiu d'actualitat per partida doble: d'una banda, publica dos relats llargs, *Provisionalitat*; de l'altra, a *Notes sobre literatura* recull textos espigolats de pròlegs, conferències, articles i fins i tot entrades al seu blog, centrats en l'obra d'escriptors catalans dels segles XIX i XX i en l'anàlisi d'aspectes concrets com l'exili i la relació entre autor i lector.

Per arribar fins aquí, però, Sala ha fet un llarg recorregut, que va arrencar amb *Entomologia*, publicat l'any 1997 a Edicions 62, mig any després de guanyar el premi Documenta. El llibre començava amb *Res de nou*, en què el narrador observa les capes més profundes dels excipients: cal anar més enllà dels escarabats piloters per trobar-hi l'arrel, cucs blancs, neguitosos i prims. Un any després, Sala va donar a conèixer la novel·la *Pere Marín*, amb un narrador que porta el nom i cognom de l'autor i que recorda la relació amb l'amic del títol, mort als divuit anys víctima d'un accident. A la pàgina anterior, Sala ens adverteix que *Pere Marín* és un nom “inventat”. L'any 2001, l'escriptor va publicar un segon llibre de relats, *Bones notícies*, i *Petita cròni-*

ca d'un professor a secundària, on observa l'educació des de dins: fites, trampes, enganys i misèries. Dos anys després se'n va sortir amb l'autobiografia del Floquet de Neu, *Goril·la blanc*, contrastada ràpidament pel retrat del dia a dia d'un gambià a Catalunya, *Un relat de la nova immigració africana* (2004).

Amor i gelosia

Amb *Rodalies*, Sala va aconseguir el premi Sant Joan de novel·la (2004) i també el Nacional de Literatura (2005). Tenia 36 anys. Potser una part dels professors de secundària l'havien deixat de llegir després de la seva *crònica* (caldria saber què llegien fins llavors i què han llegit des d'aquell moment). El cert és que els dos reconeixements li van permetre arribar a un públic més ampli, que es va escindir entre simpatitzants, acòlits i detractors. A Sala li devien xiular les orelles durant força temps, tot i que no va aflluixar el ritme: *Quatre dies a l'Àfrica* (2005); *Comelade, Casasses, Perejaume* (2006), i *Autoestop* (2007) van precedir la seva tercera novel·la, *Marina* (2010), protagonitzada per un personatge depressiu en un entorn depriment, el Sant Feliu de Guíxols on va néixer l'autor l'any 1969. *Marina* era un cul-de-sac anímic i temàtic. Sala n'ha hagut de sortir per poder escriure les dues narracions de *Provisionalitat*. “Potser ja hi vaig entrar a *Rodalies*, en

PROVISIONALITAT
TONISALA
EMPÚRIES
140 PÀG./14€

NOTES SOBRE LITERATURA
TONISALA
EMPÚRIES
300 PÀG./20€

aquest cul-de-sac –diu Sala–. *Marina* i *Rodalies* són llibres de fugida. Si vas fugint, és probable que et trobis l'abisme. Pots anar-te'n una i dues vegades, però llavors, què? Els contes *El cotxe* i *Provisionalitat* potser tenen un punt de reconciliació, són més constructius que les dues novel·les anteriors”.

El narrador d'*El cotxe* es diu Toni, com el de *Pere Marín*, i després d'una visita al cementiri de Verges per veure el nínxol dels avis comença a recordar una història d'amor que va viure vint anys enrere amb una noia, quan tots dos estudiaven a la universitat i anaven covant el desig “als passadissos i les classes tedioses”. “La diferència entre *Pere Marín* i *Provisionalitat* és que la visió del narrador ha canviat. El de *Pere Marín* és més violent i inadaptat, tot i que la història acaba bé. A *Provisionalitat* és la visió de la joventut al cap de dues dècades –explica Sala–. *El cotxe* comença en un cementiri, però al cap de tres paràgrafs ja és una gran història d'amor. La mort i l'amor són les dues realitats que ens transcendeixen”. La relació entre el Toni i la noia de Roses és breu i fulgurant, però el record segueix viu anys després: “Sembla que sigui un amor escapat, però de fet continua. La vivència d'aquella història continua, per això ell encara es dedica a reconstruir-la”. Després d'uns dies tancats a casa d'ella vivint la seva

a

llegim

44-45

● Entrevista a David Montegudo ● 'Terra de caimans', de Karen Russell, finalista del premi Pulitzer

46-47

● 'L'estiu no s'acaba mai', l'excel·lent segon llibre de contes d'Alba Dedeu ● Javier Marías recull les seves narracions breus

TONI SALA VA GUANYAR EL PREMI NACIONAL DE LITERATURA L'ANY 2005. CRISTINA CALDERER

passió, l'amant s'ofereix a netejar el cotxe de la noia, i la troballa d'una prova irrefutable de promiscuïtat desferma la seva gelosia. "No sé el temps que m'havia passat allà dintre, girant obsessivament al microones", llegim a mitja narració: el personatge esdevé una fera que giravolta, preparat per mossegar-se la seya pròpia cua, com una pantera. "És curiós que la imatge del microones també surt a *Pere Marín...*", recorda Sala, que assegura no haver-hi pensat fins llavors.

El cotxe des del qual el narrador recorda l'aventura amb la noia de Roses remet al cotxe de vint anys enrere, el de la noia. A partir del descobriment que hi fa, la història d'amor quedarà tocada de mort. "Les fronteres dels sentiments no són gens precises. El jove passa de cop de l'amor a l'odi, i no és fins que és gran que pot assumir l'amor que sentia per ella", diu Sala.

Passejar per llocs complicats

Provisionalitat, la segona i més llarga de les narracions –pràcticament arriba al centenar de pàgines–, presenta una parella que poc després de celebrar les noces d'or han de baixar del núvol plàcid de la primera vellesa. La dona perd el coneixement durant el viatge en globus que escenificava els cinquanta anys de matrimoni i és ingressada a l'Hospital Trueta de Girona, on després de diverses proves i anàlisis rep un di-

agnòstic molt greu. "Aquesta narració comparteix amb *El cotxe* l'acceptació de la provisionalitat –raona Sala–. Als personatges els toca assumir-la i posicionar-s'hi: admetre la crisi com una cosa bona o dolenta. Paradoxalment, assumint la provisionalitat la tornes perpètua".

Bona part de *Provisionalitat* passa a dins de l'hospital. "És un lloc de

ALS PERSONATGES DE 'PROVISIONALITAT' ELS TOCA ASSUMIR QUE TOT S'ACABA

crisi en un doble sentit –explica l'autor–. Primer, perquè a l'hospital un no s'hi queda: o t'hi cures o t'hi mors. D'una manera o altra acabes tornant al món estable de fora. Segon, perquè l'hospital mateix està en crisi: pateix les retallades del Govern". Sala no amaga les protestes dels treballadors. D'aquesta manera, és fàcil ubicar cronològicament la història a la primavera del 2011. "Les dues narracions són textos molt immediats, molt relacionats amb la crisi actual –diu Sala–. També em preocupava la sobreelaboració, retocar massa. Hi havia un tercer relat. L'he deixat fora perquè encara creix i no sé com acabarà".

A més de la malaltia física, *Provisionalitat* presenta també un perso-

natge que arrossega "una malaltia moral", el germà del marit protagonista. Curiosament, serà ell qui verbalitzi una proposta per sortir de l'atzucac. "Amb la literatura t'endús els lectors a passejar per un lloc complicat –admet Sala–. Si els portes per camins que ja coneixen, no té cap interès. Hi ha d'haver una aventura moral".

Revisar una part del cànon

"En el fons de qualsevol obra d'art hi ha una gran ambigüitat. No pots saber del tot quin valor té, o si al cap dels anys el que hi ha escrit s'interpretarà d'una manera totalment diferent". A partir d'aquesta premissa, Toni Sala ha dedicat una quantitat important de textos a revisar alguns dels seus autors de referència. *Notes sobre literatura* en recull 24. Escriu sobre *Solitud*, de Víctor Català; *L'escanyapobres*, de Narcís Oller; *Josafat*, de Prudenci Bertrana, i *Quanta, quanta guerra*, de Mercè Rodoreda. S'aproxima a l'últim llibre de poemes de Jacint Verdaguer, *Al cel*. Valora la producció de Joaquim Ruyra i la idea de l'exili en Gaziell. Dedicava una cinquantena de pàgines a Baltasar Porcel i una trentena a Maragall. "Cada cop que tornes a entrar en un text clàssic el poses a prova. És important que els autors rellegeixin els clàssics", diu Sala, conscient que arriba un moment en què "és idiota plantejar si una obra és millor que una altra, perquè els grans llibres són únics".

SIS AUTORS RELLEGITS PER TONI SALA

Jacint Verdaguer

"Verdaguer és tan fundacional com ho va ser Lluïl. [...] La seva llengua és tan neta que no ha ni passat per la gramàtica, i el que hi expressa és igual de pur"

Narcís Oller

"Defugia el tipisme i el color local en favor de la veritat i la modernitat. Era observador en primera persona de les palpitations dels temps que anava descrivint"

Joan Maragall

"Maragall identifica l'ànima catalana amb la llibertat. No cal dir que sense llibertat no hi ha cultura, però que sense cultura tampoc hi ha llibertat"

Joaquim Ruyra

"No hi ha cap altre autor català amb una pell tan prima. Arriba a sentir el paisatge com si fos un instrument [...] i així poder rebre'l harmònicament en la forma musical"

Mercè Rodoreda

"En Rodoreda les paraules són físiques i primigènies, són paraules sòlides, sembla que les puguis tocar. És descriptiva a partir dels substantius"

Baltasar Porcel

"Porcel et recorda que escriure –és a dir, viure– significa anar sol pel món, que és un ensenyament que sempre et recorden els grans autors"

